

روند تبدیل روستا به شهر در ایران در یک صد سال اخیر (چالش‌ها و راهکارها)

طه نوراللهی

مرکز آمار ایران

چکیده. اگر نگاهی به کاهش جمعیت روستایی در صد سال اخیر داشته باشیم، خواهیم فهمید که آنچه سبب رشد شهرنشینی در قیاس با رشد روستانشینی شده، فارغ از رویکرد جمعیت‌شناسی، نگاهی سیاسی‌گونه نیز بوده است. در این مقال اندک سعی می‌شود وضعیت جمعیتی آبادی‌های کشور در صد سال اخیر به زبان آماری بیان شود و علاوه بر سهم مهاجرت از روستا به شهر به سهم عامل دیگر یعنی حذف آبادی‌ها با تغییر و تبدیل آنها به نقطه شهری بدون توجه به برنامه و تحولات جامعه شهری اشاره و بیشتر روی موضوع وضعیت فعلی آبادی‌ها متمرکز شود. به‌طور روشن خواهیم دید که اگر به فکر تحول اجتماعی و اقتصادی در جامعه روستایی کشور و ایجاد بسترهای لازم سبک زندگی نوین جامعه شهری در جوامع روستایی و بازنگری و تصمیم لازم برای تغییر وضعیت روستا به شهر نباشیم، با مشکل و چالش جدی روبه‌رو خواهیم شد و با وجود توسعه امکانات و تأسیسات لازم در جامعه روستایی شاهد تخلیه جمعیت روستایی به انحای مختلف خواهیم بود. با ادامه سیاست‌های تأمین معیشت جوامع روستایی و نگهداشت جمعیت و نگرش به اراضی روستایی با دید منفعت‌طلبانه توسط عده‌ای سودجو و با تسری این تفکر به جامعه روستایی باید منتظر روند تخلیه بیشتر جمعیت روستایی و تخریب محیط زیست و تبدیل نقاط روستایی به شهری باشیم.

واژگان کلیدی: جامعه روستایی، جامعه شهری، تبدیل روستا به شهر، جمعیت روستایی.

۱- مقدمه

هر سال در مناسبت های مختلف که در باره روستا برگزار می شود و بدنبال آن مقالات و گزارش هایی در این زمینه در روزنامه ها و سایت های خبری منتشر می شود. موضوع روستا از ابعاد مختلف مورد بحث و تبادل نظر قرار می گیرد.

در این مقال اندک سعی می شود وضعیت جمعیتی آبادی های کشور در یک صد سال اخیر به زبان آماری بیان شود. و علاوه بر سهم مهاجرت از روستا به شهر به سهم عامل دیگر یعنی حذف آبادی ها با تغییر و تبدیل آنها به نقطه شهری بدون توجه به برنامه و تحولات جامعه شهری اشاره و بیشتر روی موضوع وضعیت فعلی آبادی ها متمرکز شود. به طور روشن خواهیم دید که اگر به فکر تحول اجتماعی و اقتصادی در جامعه روستایی کشور نباشیم. در ایجاد بستر های لازم سبک زندگی نوین جامعه شهری در جوامع روستایی و بازنگری و تصمیم لازم برای تغییر وضعیت روستا به شهر نباشیم با مشکل و چالش جدی روبرو خواهیم شد و با وجود توسعه امکانات و تاسیسات لازم در جامعه روستایی شاهد تخلیه جمعیت روستایی به انحای مختلف خواهیم بود. و با ادامه سیاست های تامین معیشت جوامع روستایی و نگهداشت جمعیت و نگرش به اراضی روستایی با دید منفعت طلبانه توسط عده ای سود جو و با تسری این تفکر به جامعه روستایی باید منتظر روند تخلیه بیشتر جمعیت روستایی و تخریب محیط زیست و تبدیل نقاط روستایی به شهری خواهیم بود.

شاید روستا ها که اکنون فاقد متولی خاصی هستند دارای متولی و مدیریتی واحد شوند و روستائیان امید وار باشند که روستا ها بر اساس چشم انداز و برنامه، توسعه می یابند. بر اساس آنچه که کارشناسان حوزه روستایی اعلام می کنند روستا ها در کشور ما اکنون دارای یک مدیریت واحد و یک متولی نیستند و هر دستگاهی بخشی از کار ها ی روستائیان را انجام می دهند و نبود یک متولی خاصی منجر به بروز مشکلات فراوانی برای روستا ها شده است.

بعد از پیروزی انقلاب اسلامی که کار عمران و آبادانی در کشور آغاز شد، جهاد سازندگی فعالیت های عمرانی زیادی در روستا ها انجام داد و سیمای روستاهای کشور به کلی دگرگون ساخت. اما با ادغام جهاد سازندگی و کشاورزی بار دیگر روستا ها فاقد متولی خاص شدند. اگرچه بنیاد مسکن انقلاب اسلامی نیز از بدو تاسیس با هدف عمران و

آبادانی روستاها، در این حوزه اقدام های اساسی و زیر بنایی خوبی انجام داده اند اما نبود یک مدیریت واحد بازهم خلاء در حوزه روستا هاست که باید مسئولان امر در این زمینه روستا را به سازمان یا وزارتخانه ای خاص واگذار کنند یا تشکیلاتی برای ان ایجاد کنند.

۲- روستا نشینی

در سال ۱۲۵۲ شمسی صنایع الدوله در نشریه سالنامه ایران جمعیت کشور را در حدود ۵۰۱۱ میلیون نفر اعلام کرد که از این تعداد ۵۰۱ میلیون نفر (۱۳ درصد) شهر نشین و ۸۷ درصد روستا نشین و بادیه و چادر نشین بودند. در نیم قرن بعد در اوایل قرن ۱۴ شمسی (سال ۱۳۰۰ شمسی) جمعیت کشور به دلیل بیماری های واگیر در همین تعداد ۵۰۱۱ میلیون باقی ماند ولی سهم جمعیت شهر نشین به حدود ۲۵ درصد و روستا نشین و بادیه نو چادر نشین به ۷۵ درصد رسیده است. شاخص های تحولات جمعیت مناطق شهری و روستایی عمق مسئله و تخلیه جمعیت روستایی و سکونت در مناطق شهری و به عبارتی استمرار انصراف از روستا نشینی را نشان می دهد.

در این بررسی سعی می شود موضوع از جهات مختلف یعنی علاوه بر افزایش طبیعی و مهاجرت از منظر روند تبدیل نقاط روستایی به شهری بررسی شود. ۶۰ سال پیش آمارهای حاصله از اولین سرشماری نشان از برتری کمی جمعیت روستایی به جمعیت شهری بود به طوری که از هر ۱۰۰ نفر جمعیت ساکن کشور در آن سال نزدیک به ۶۸ نفر در روستا ها و فقط ۳۲ نفر در مناطق شهری زندگی می کردند. ولی ۶۰ سال بعد این ارقام معکوس شده به طوری که از هر ۱۰۰ نفر جمعیت کشور در سال ۱۳۹۵ بیش از ۷۵ نفر در مناطق شهری و فقط ۲۵ نفر در روستا ها زندگی می کردند.

چرا و چگونه این ارقام در کمتر از یک قرن کاملاً وارونه شده است. محاسبات نشان می دهد نقطه سر به سر جمعیت روستایی و شهری در کشور سال ۱۳۵۹ یعنی سال های اولیه انقلاب در کشور بوده است. محاسبات همچنین نشان می دهد در آن سال ۵۰ درصد از جمعیت کشور در مناطق روستایی و ۵۰ درصد در مناطق شهری سکونت داشته اند. و شاخص ها نشان می دهند روند تبدیل نقاط روستایی درست پس از سال های اجرای اصلاحات ارضی (۱۳۴۲) در کشور شروع شده و تا زمان انقلاب اسلامی (۱۳۵۷) ادامه داشته و پس از انقلاب نیز با شدت این روند ادامه داشته است. به اطلاعات و آمار

های جمعیت روستایی و شهری کشور که در قالب جداول (جداول ۲ لغایت ۱۲) ارایه می شود دقت نمایید.

در اولین سرشماری تعدادشهری های کشور ۲۰۱ نقطه شهری گزارش شده که جمعیتی در حدود ۶۰۰۷۰۳۵ نفر را داشته است. و در آخرین سرشماری (سال ۱۳۹۵) تعدادشهر های کشور به ۱۲۴۲ نقطه شهری با جمعیتی در حدود ۵۹۱۴۶۸۴۷ نفر رسیده است. به عبارتی در فاصله ۶۰ سال بر تعداد شهر های کشور ۱۰۴۱ نقطه و بر جمعیت آن ۵۳۱۳۹۸۱۲ نفر افزوده شده است. بررسی آمار ها در خصوص جمعیت روستایی نشان می دهد که در سال ۱۳۳۵ جمعیت روستایی کشور ۱۲۹۴۷۶۶۹ نفر بوده که در سال ۱۳۹۵ به ۲۰۷۳۰۶۲۵ نفر رسیده یعنی در فاصله ۶۰ سال به جمعیت روستایی کشور فقط ۷۷۸۲۹۵۶ نفر افزوده شده است. به عبارتی در فاصله ۶۰ سال جمعیت شهری حدود ۱۰ برابر و جمعیت روستایی فقط ۶۰۱ برابر شده است. تعدادی از نقاط مزبور، روستاهایی بودند که با افزایش جمعیت و رسیدن به آستانه جمعیتی مورد نیاز برای شهر شدن، به شهر تبدیل شدند. اما بخش عمده ای از این شهرهای جدیدالتأسیس، روستاهایی هستند که به رغم اینکه حداقل جمعیت مورد نیاز برای شهر شدن را نداشتند، به دلایل مختلفی مانند تقاضا و پیگیری مردم محلی، موقعیت مناسب یا خاص جغرافیایی، موقعیت خاص سیاسی، مرکزیت بخش یا شهرستان در تقسیمات کشوری، جمعیت نسبتاً زیاد، پیگیری نماینده شهرستان در مجلس شورای اسلامی و در نهایت با موافقت مسئولان در سطح بخش، شهرستان، استان، وزارت کشور و کمیسیون سیاسی و دفاعی دولت، به شهر ارتقا یافته اند.

بررسی افزایش جمعیت شهری و تجزیه به عوامل تغییر آن، نشان می دهد از مجموع ۵۱۴۱۶۷۹۲ نفر که به جمعیت شهری کشور در ۶۰ سال (فاصله سال های ۱۳۳۵ تا ۱۳۹۵) افزوده شده است ۳۲۹۶۷۴۷۹ نفر ناشی از افزایش طبیعی و مهاجرت از روستا به شهر و یا مهاجران خارجی به نقاط شهری بوده است. نکته جالب اینکه ۱۸۴۴۹۳۱۲ نفر جمعیت شهری در فاصله ۶۰ سال از تبدیل نقاط روستایی به شهری افزوده شده است. به عبارت دیگر ۶۴ درصد افزایش جمعیت شهری ناشی از رشد طبیعی و مهاجرت و ۳۶ درصد از روند تبدیل نقاط روستایی به نقاط شهری (حداقل ۱۰۴۱ نقطه روستایی که در فاصله ۱۳۳۵ تا ۱۳۹۵ به شهر تبدیل شده اند) بوده است. مطالعه شهرها در سطوح مختلف جمعیتی در سرشماری های نفوس کشور، نشان می دهد روند تبدیل روستا به شهر

به رغم داشتن جمعیتی کمتر از آستانه تعریف شده برای شهر شدن ادامه داشته است. تبدیل روستاهای کوچک به شهر، در همه دوره‌ها، در نظام شهری ایران وجود داشته است، بیشترین افزایش تعداد شهرها در نظام شهری کشور از سال ۱۳۵۷ به بعد به وقوع پیوسته است. به طوری که در مدت ۳۵ سال از ۱۳۶۰ تا ۱۳۹۵ سالانه در حدود ۲۲ شهر به مجموعه شهری افزوده شده است. در طی ۶۰ سال اخیر، رشد فزاینده تعداد شهرها از طریق تبدیل مراکز روستایی به شهرهای کوچک، از جمله تأثیرات فرایند شهرگرایی شتابان بر ساختار فضایی و جمعیتی کشور بوده، به طوری که تعداد شهرهای کشور از ۲۰۱ شهر در سال ۱۳۳۵ به ۱۱۳۹ شهر در سال ۱۳۹۰ و ۱۲۴۲ شهر در سال ۱۳۹۵ رسیده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۶). به عبارت دیگر، از سال ۱۳۳۵ تا سال ۱۳۹۵ تعداد ۱۰۴۱ شهر به شهرهای ایران افزوده شده است. از این تعداد، به جز ۲۶ شهر جدید که برای جذب سرریز جمعیتی شهرهای بزرگ احداث شدند، بقیه - یعنی ۱۰۱۵ شهر دیگر - روستاهایی بودند که به شهر ارتقا یافته‌اند در کشور ما ملاک و معیار تمایز شهر از روستا از زمان اولین سرشماری‌های عمومی نفوس و مسکن تا به امروز و حتی پیش از آن، چندین بار تغییر کرده که روند آن در جدول ۱ تشریح شده است.

۳- نتیجه گیری و پیشنهادات

۱- به نظر ساز و کار تبدیل نقاط روستایی به شهرها آن جنان منعطف به منافع ملی نیست و بیشتر از تبدیل و تغییر وضعیت روستا به شهر، افراد سود جو نفع می برند. لذا به منظور نگهداشت جمعیت روستایی باید از ساز و کار و روش‌هایی استفاده نمود که منافع ملی و همچنین منافع اکثریت روستائیان در آن ملحوظ شده باشد. در اینجا برای نمونه به سیاست‌ها و روش‌های دولت ژاپن در خصوص تبدیل نقاط روستایی به شهری اشاره می‌شود. تجربه کشور ژاپن که روندی عکس کشور ما دارد. در کشور ژاپن در زمان حاضر معیار شهر شدن ۳۰۰۰۰ نفر جمعیت است، اما برخلاف کشور ما، در این کشور اکثر سکونتگاه‌های روستایی دارای بیش از ۳۰۰۰۰ نفر جمعیت، هیچ‌گونه تمایلی به ارتقا و تبدیل شدن به شهر ندارند. دلیل اصلی چنین رویه‌ای در ژاپن این است که در صورت تبدیل شدن به شهر، شهروندان و سازمان‌های شهری می‌بایست مالیات بیشتری به دولت ملی و

منطقه‌ای بپردازند، به همین علت تعداد زیادی روستاهای بزرگ وجود دارد که درخواستی برای تبدیل شدن به شهر ندارند.

۲- معیار جمعیتی نمی‌تواند به تنهایی در تفکیک مکان‌های روستایی از مکان‌های شهری پاسخگو باشد، و در این میان می‌توان به برخی معیارها و متغیرهای دیگر نیز اشاره کرد: عامل نهادی (وجود نهادها و سازمان‌های اجرایی، قانون‌گذاری، خدماتی، رفاهی و زیرساختی)، معیار کارکردی (سهم شاغلان در بخش‌های مختلف اقتصادی)، معیار برخورداری از سطحی از پیشرفت و توسعه، وجود سیمای شهری (در شبکه خیابان‌ها، استخوان‌بندی و ساخت و بافت و انسجام کالبدی)، نرخ رشد جمعیت، بافت جمعیتی، ساختار جمعیتی، میزان تراکم خالص و ناخالص در روستا، الگوی کاربری اراضی در روستا، وضعیت اشتغال و بیکاری، قیمت زمین، فاصله با شهرها و روستاهای بزرگ مجاور، قرار گرفتن در مرکز مبادلات و مراودات اجتماعی و اقتصادی در یک بستر جغرافیایی و مانند اینها. البته این ملاک‌ها باید انعطاف‌پذیر و بر اساس شرایط و گرایش‌های منطقه‌ای باشند.

۳- در مجموع نباید فراموش کنیم که عامل جمعیت به‌رغم همه کاستی‌هایش، در همه کشورها استفاده می‌شود و یکی از بهترین روش‌ها برای تفکیک شهر از روستا به‌شمار می‌آید، چرا که عامل جمعیت خود آورنده و تأمین‌کننده عوامل و مؤلفه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی دیگری است. به عنوان مثال، جمعیت باعث به آستانه رسیدن یک سکونتگاه برای بهره‌مندی از مجموعه‌ای از خدمات و زیرساخت‌ها است. بنابراین روند شتاب‌زده و ناگهانی تبدیل نقاط روستایی به شهر در کشور ما، بدون ایجاد بسترهای مناسب در ابعاد اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیربنایی علاوه بر افزایش هزینه‌های بخش عمومی - به دلیل ناتوانی ساکنان در مشارکت مالی - سبب افزایش توقع و انتظار ساکنان این سکونتگاه‌ها و تقویت باور تلاش در تبدیل روستا به شهر به منظور جذب حمایت‌های مالی و اعتباری برای توسعه و عمران نیز شده است. به نظر نمی‌رسد این راهبرد برای توسعه و پیشرفت مناطق محروم و عقب‌مانده چندان مناسب باشد و این سیاست نمی‌تواند فاصله و شکافی را که بین شهرها و روستاها از نظر برخورداری از امکانات وجود دارد، پر کند و به نوعی توسعه منطقه‌ای و ناحیه‌ای را به وجود آورد. به دیگر

سخن، رشد و توسعه سکونتگاه در تغییر عنوان آن از روستا به شهر و یا هر اصطلاح دیگری خلاصه نمی‌شود، بلکه می‌توان بدون تغییر نام، با برنامه‌ریزی بهتر به نقاط روستایی توجه بیشتری کرد و با دادن امکانات و خدمات به روستاها، روستاهای پیشرفته‌ای داشت، تا دیگر گرفتن نام شهر برای آن‌ها ارزش و کورسوی امیدی به منظور بهره‌مندی از امکانات و خدمات تلقی نگردد.

۴- در مورد استراتژی تبدیل نقاط روستایی کوچک‌تر از آستانه جمعیتی تعریف شده به شهر، می‌توان از تجربه کشورهای استفاده کرد که برای تبدیل روستا به شهر یک مرحله گذار یا دوره انتقال را در نظر می‌گیرند و به مدت چند سال برای آن دوره تدابیری را به منظور آمادگی برای تبدیل شدن به شهر در این سکونتگاه‌ها به وجود می‌آورند. چنان‌چه این سکونتگاه‌ها در دوره‌ی تعیین شده موفقیتی کسب کنند و به زیرساخت‌های لازم دست یابند، می‌توانند به شهر تبدیل شوند [۲].

۵- تبدیل تعدادی از سکونتگاه‌های روستایی به شهر با هدف کاستن از جریان‌های جمعیتی به سوی شهرهای بزرگ یکی از استراتژی‌های کشور در دوره‌های اخیر بوده است. ولی مطالعات انجام گرفته نشان می‌دهد که در اتخاذ راهبرد تبدیل نقاط روستایی به شهر، معیار جمعیتی نقش چندانی نداشته است، چرا که تعداد زیادی از شهرهای تازه تأسیس شده، فاقد معیار جمعیتی تعریف شده برای شهر شدن هستند. بدین ترتیب، تعداد زیادی شهر زیر ۵۰۰۰ نفر در همه دوره‌های سرشماری- به‌ویژه دو دوره اخیر- وجود داشته است.

۶- برخی از دانشمندان معتقدند که تعداد جمعیت به تنهایی نمی‌تواند معیار مناسب و درستی برای تفکیک شهر از روستا باشد. از جمله این افراد می‌توان به لوئیز ورث اشاره کرد که با تعیین آستانه عددی و کمی برای تمایز جامعه شهری از روستایی به شدت مخالف بود و آن را بیهوده می‌دانست.

برخی هم با تقسیم‌بندی سکونتگاه‌های انسانی به دو دسته شهر یا روستا مخالفند و معتقدند که در واقعیت سکونتگاه‌ها دارای تنوع بیشتری هستند و تعاریف رایج از شهر و روستا از نظر اداری، سیاسی و علمی مصداق کامل، مانع و جامعی ندارد

۷- پژوهش‌های انجام شده در خصوص این موضوع و تجربه‌های جهانی، نکات جالبی از تجربه‌های کشورهای دیگر را در اختیار می‌گذارد. به عنوان مثال در کشور برزیل، وزارت امور داخلی در سال ۱۹۷۲ معیار شهر شدن را از ۲۰۰۰۰ نفر به

۵۰۰۰ نفر تغییر و تقلیل داد. در کشور مکزیک، در دهه ۹۰ میلادی تعداد زیادی شهر به اندازه کوچک‌تر از معیار شدن (۲۰۰۰۰ نفر جمعیت) وجود داشت که روندی مشابه با کشورمان را در تبدیل نقاط روستایی کوچک به شهر پشت سر گذاشت، البته این دوره در مکزیک کوتاه مدت بود (شایان ذکر است این بخش از یافته‌های مقاله دکتر سعید زنگنه شهرکی ارائه شده است).

جدول ۱- روند تغییرات معیارهای تبدیل نقاط روستایی به شهردر کشور [۲]

دوره	معیار تبدیل و ارتقای روستا به شهر	توضیحات
تا سال ۱۳۳۵	فاقد ملاک خاص	مجموعه‌ای از ملاک‌های کمی، کیفی، تاریخی و سیاسی- اداری
۱۳۳۵-۱۳۵۵	۵۰۰۰ نفر جمعیت	-
۱۳۵۵-۱۳۶۲	۵۰۰۰ نفر + کلیه مراکز شهرستان‌ها	کلیه مراکز شهرستان‌ها (بدون در نظر گرفتن جمعیت‌شان)، شهر محسوب می‌شدند.
۱۳۶۲-۱۳۷۱	۱۰۰۰۰ نفر + وجود شهرداری	مرکز آمار ایران علاوه بر تغییر معیار کمی شهر شدن، نقاط جمعیتی‌ای را که وزارت کشور به دلایل امنیتی، سیاسی- اداری و استراتژیکی، در آن‌ها شهرداری تأسیس کرده نیز شهر محسوب کرده است.
۱۳۷۱-۱۳۸۹	۴۰۰۰ و ۶۰۰۰ نفر + روستاهای مرکز بخش	روستاهای مرکز بخش با هر میزان جمعیت و روستاهای واجد شرایط چنانچه در تراکم کم دارای ۴۰۰۰ و در تراکم متوسط دارای ۶۰۰۰ نفر جمعیت باشند می‌توانند به عنوان شهر شناخته شوند.
۱۳۸۹ تاکنون	۳۵۰۰ نفر + مرکز بخش + روستاهای واجد شرایط	روستاهای مرکز بخش با هر جمعیتی، و روستاهای واجد شرایط چنانچه دارای ۳۵۰۰ نفر جمعیت باشند شهر شناخته می‌شوند.

مأخذ: [۲].

جدول ۲- تقسیمات جغرافیایی کشور در سال‌های سرشماری ۱۳۳۵-۱۳۹۵

سال	استان	شهرستان	بخش	شهر	دهستان	کل آبادی ها	آبادی های دارای سکنه	آبادی های خالی از سکنه
۱۳۳۵	۱۳	۱۱۴	۴۴۱	۲۰۱	۱۵۵۱	-	۴۹۰۴۰	-
۱۳۴۵	۲۱	۱۴۶	۴۵۵	۲۷۱	۱۵۵۶	۸۲۳۶۳	۶۶۴۳۸	۱۵۹۲۵
۱۳۵۵	۲۳	۱۶۳	۴۶۱	۳۷۳	۱۵۷۲	۹۲۰۰۷	۶۵۰۵۵	۲۶۹۵۲
۱۳۶۵	۲۴	۱۹۶	۵۰۰	۴۹۶	۱۵۸۱	۱۰۳۹۲۰	۶۵۳۴۹	۳۸۵۷۱
۱۳۷۰	۲۴	۲۲۹	۶۰۴	۵۱۲	۲۱۰۴	۱۲۴۶۱۷	۶۴۶۲۷	۵۹۹۹۰
۱۳۷۵	۲۶	۲۵۲	۷۰۰	۶۱۲	۲۲۱۳	۱۲۵۸۲۳	۶۸۱۲۲	۵۷۷۰۱
۱۳۸۵	۳۰	۳۳۶	۸۸۹	۱۰۱۲	۲۴۰۰	۹۱۳۱۰	۶۳۹۰۴	۲۷۴۰۶
۱۳۹۰	۳۱	۳۹۷	۹۸۲	۱۱۳۹	۲۴۹۶	۹۶۵۴۹	۶۱۷۵۰	۳۴۷۹۹
۱۳۹۵	۳۱	۴۲۹	۱۰۵۷	۱۲۴۲	۲۵۸۹	۹۷۵۳۸	۶۲۲۸۴	۳۵۲۵۴
۱۴۰۰	۳۱	۴۶۹	۱۱۴۳	۱۴۱۱	۲۷۰۶	۹۸۲۲۲	-	-

جدول ۳- وضعیت جمعیت و تعداد نقاط شهری کشور طی سال‌های ۱۳۳۵-۱۳۹۵

سال	تعداد شهرناشی از:			جمعیت نقاط شهری ازناشی:			افزایش دوره ناشی از:		
	سرشماری	تطبیق	تفاوت از:	سرشماری	تطبیق	تفاوت از تطبیق	رشد طبیعی و مهاجرت	رشد طبیعی و مهاجرت	تفاوت (افزایش ناشی از تطبیق)
۱۳۳۵	۲۰۱	۱۲۴۲	۱۰۴۱	۶۰۰۷۰۳۵	۷۷۳۰۰۵۵	۱۷۲۲۰۲۰	۰	۰	۰
۱۳۴۵	۲۷۱	۱۲۴۲	۹۷۱	۹۷۸۹۸۴۷	۱۱۵۱۶۳۴۸	۱۷۲۶۵۰۱	۲۰۶۳۲۷۳	۳۷۸۶۲۹۳	۱۷۲۳۰۲۰
۱۳۵۵	۳۷۲	۱۲۴۲	۸۷۰	۱۵۸۵۴۶۸۰	۱۸۰۴۰۸۷۱	۲۱۸۶۱۹۱	۴۷۹۸۰۲۲	۶۵۲۴۵۲۳	۱۷۲۶۵۰۱
۱۳۶۵	۴۹۶	۱۲۴۲	۷۴۶	۲۶۸۴۴۵۶۱	۳۰۲۸۷۶۶۴	۳۴۴۳۱۰۳	۱۰۰۶۰۶۰۲	۱۲۲۴۶۷۹۳	۲۱۸۶۱۹۱
۱۳۷۰	۵۱۲	۱۲۴۲	۷۳۰	۳۱۸۳۶۵۸۸	۳۵۵۳۶۵۸۸	۳۷۰۰۰۰	۱۸۰۵۸۲۱	۵۲۴۸۹۲۴	۳۴۴۳۱۰۳
۱۳۷۵	۶۱۲	۱۲۴۲	۶۳۰	۳۶۸۱۷۷۸۹	۴۰۲۶۲۶۱۱	۳۴۴۴۸۲۲	۱۰۲۶۰۲۳	۴۷۲۶۰۲۳	۳۷۰۰۰۰
۱۳۸۵	۱۰۱۲	۱۲۴۲	۲۳۰	۴۸۲۵۹۹۶۴	۵۰۰۵۰۸۱۰	۱۷۹۰۸۴۶	۶۳۴۳۳۷۷	۹۷۸۸۱۹۹	۳۴۴۴۸۲۲
۱۳۹۰	۱۱۳۹	۱۲۴۲	۱۰۳	۵۳۶۴۶۶۶۱	۵۴۵۰۶۱۶۹	۸۵۹۵۰۸	۲۶۶۴۵۱۳	۴۴۵۵۳۵۹	۱۷۹۰۸۴۶
۱۳۹۵	۱۲۴۲	۱۲۴۲	۰	۵۹۱۴۶۸۴۷	۵۹۱۴۶۸۴۷	۰	۳۷۸۱۱۷۰	۴۶۴۰۶۷۸	۸۵۹۵۰۸
۹۵-۱۳۳۵						۱۸۸۷۳۹۹۱	۳۲۵۴۲۸۰۱	۵۱۴۱۶۷۹۲	۱۸۸۷۳۹۹۱

جدول ۴- جمعیت نقاط شهری و روستایی کشور پس از تطبیق طی سال‌های ۱۳۳۵-۱۳۹۵

سال	جمعیت تطبیق داده شده :		جمعیت کل کشور
	نقاط روستایی	نقاط شهری	
۱۳۳۵	۱۱۲۲۴۶۴۹	۷۷۳۰۰۵۵	۱۸۹۵۴۷۰۴
۱۳۴۵	۱۴۲۷۲۳۷۴	۱۱۵۱۶۳۴۸	۲۵۷۸۸۷۲۲
۱۳۵۵	۱۵۶۶۷۸۷۳	۱۸۰۴۰۸۷۱	۳۳۷۰۸۷۴۴
۱۳۶۵	۱۹۱۵۷۳۴۶	۳۰۲۸۷۶۶۴	۴۹۴۴۵۰۱۰
۱۳۷۰	۲۰۳۰۰۵۷۵	۳۵۵۳۶۵۸۸	۵۵۸۳۷۱۶۳
۱۳۷۵	۱۹۷۹۲۸۷۷	۴۰۲۶۲۶۱۱	۶۰۰۵۵۴۸۸
۱۳۸۵	۲۰۴۴۴۹۷۲	۵۰۰۵۰۸۱۰	۷۰۴۹۵۷۸۲
۱۳۹۰	۲۰۶۴۳۵۰۰	۵۴۵۰۶۱۶۹	۷۵۱۴۹۶۶۹
۱۳۹۵	۲۰۷۷۹۴۲۳	۵۹۱۴۶۸۴۷	۷۹۹۲۶۲۷۰
افزایش دوره ۹۵-۱۳۳۵	۹۵۵۴۷۷۴	۵۱۴۱۶۷۹۲	۶۰۹۷۱۵۶۶

جدول ۵- متوسط رشد سالانه جمعیت نقاط شهری و روستایی کشور پس از تطبیق طی سال‌های ۱۳۳۵-۱۳۹۵

سال	متوسط رشد جمعیت تطبیق داده شده (درصد):		جمعیت کل کشور
	شهری	روستایی	
۴۵-۱۳۳۵	۴٫۰۷	۲٫۴۳	۳٫۱۳
۵۵-۱۳۴۵	۴٫۵۹	۰٫۹۴	۲٫۷۱
۶۵-۱۳۵۵	۵٫۳۲	۲٫۰۳	۳٫۹۱
۷۰-۱۳۶۵	۳٫۲۵	۱٫۱۷	۲٫۴۶
۷۵-۱۳۷۰	۲٫۵۳	-۰٫۵۱	۱٫۴۷
۸۵-۱۳۷۵	۲٫۲۰	۰٫۳۲	۱٫۶۲
۹۰-۱۳۸۵	۱٫۷۲	۰٫۱۹	۱٫۲۹
۹۵-۱۳۹۰	۱٫۶۵	۰٫۱۳	۱٫۲۴
۹۵-۱۳۳۵	۳٫۴۵	۱٫۰۳	۲٫۴۳

جدول ۶- جمعیت نقاط شهری و روستایی کشور در سال‌های سرشماری ۱۳۳۵-۹۵

سال	سرشماری - شهری	سرشماری - روستایی	کشور
۱۳۳۵	۶۰۰۷۰۳۵	۱۲۹۴۷۶۶۹	۱۸۹۵۴۷۰۴
۱۳۴۵	۹۷۸۹۸۴۷	۱۵۹۹۸۸۷۵	۲۵۷۸۸۷۲۲
۱۳۵۵	۱۵۸۵۴۶۸۰	۱۷۸۵۴۰۶۴	۳۳۷۰۸۷۴۴
۱۳۶۵	۲۶۸۴۴۵۶۱	۲۲۶۰۰۴۴۹	۴۹۴۴۵۰۱۰
۱۳۷۰	۳۱۸۳۶۵۸۸	۲۴۰۰۰۵۷۵	۵۵۸۳۷۱۶۳
۱۳۷۵	۳۶۸۱۷۷۸۹	۲۳۲۳۷۶۹۹	۶۰۰۵۵۴۸۸
۱۳۸۵	۴۸۶۸۴۶۴۳	۲۱۸۱۱۱۳۹	۷۰۴۹۵۷۸۲
۱۳۹۰	۵۳۶۴۶۶۶۱	۲۱۵۰۳۰۰۸	۷۵۱۴۹۶۶۹
۱۳۹۵	۵۹۱۴۶۸۴۷	۲۰۷۷۹۴۲۳	۷۹۹۲۶۲۷۰
دوره ۱۳۳۵-۹۵	۵۳۱۳۹۸۱۲	۷۸۳۱۷۵۴	۶۰۹۷۱۵۶۶

جدول ۷- متوسط رشد سالانه جمعیت نقاط شهری و روستایی کشور در سال‌های سرشماری ۱۳۳۵-۹۵

دوره	متوسط رشد جمعیت تطبیق داده شده (درصد):		جمعیت کل کشور
	روستایی	شهری	
۴۵-۱۳۳۵	۲/۴۳	۴/۰۷	۳/۱۳
۵۵-۱۳۴۵	۰/۹۴	۴/۵۹	۲/۷۱
۶۵-۱۳۵۵	۲/۰۳	۵/۳۲	۳/۹۱
۷۰-۱۳۶۵	۱/۱۷	۳/۲۵	۲/۴۶
۷۵-۱۳۷۰	-۰/۵۱	۲/۵۳	۱/۴۷
۸۵-۱۳۷۵	۰/۳۲	۲/۲۰	۱/۶۲
۹۰-۱۳۸۵	۰/۱۹	۱/۷۲	۱/۲۹
۹۵-۱۳۹۰	۰/۱۳	۱/۶۵	۱/۲۴
۱۳۳۵-۹۵	۱/۰۳	۳/۴۵	۲/۴۳

جدول ۸- میزان شهرنشینی و روستانشینی طی سال‌های ۱۳۳۵-۱۳۹۵ در سرشماری و تطبیق داده شده

سال	میزان شهرنشینی (درصد):		میزان روستانشینی (درصد):	
	سرشماری	تطبیق داده شده	سرشماری شده	تطبیق داده شده
۱۳۳۵	۳۱/۶۹	۴۰/۷۸	۶۸/۳۱	۵۹/۲۲
۱۳۴۵	۳۷/۹۶	۴۴/۶۶	۶۲/۰۴	۵۵/۳۴
۱۳۵۵	۴۷/۰۳	۵۳/۵۲	۵۲/۹۷	۴۶/۴۸
۱۳۶۵	۵۴/۲۹	۶۱/۲۶	۴۵/۷۱	۳۸/۷۴
۱۳۷۰	۵۷/۰۲	۶۳/۶۴	۴۲/۹۸	۳۶/۳۶
۱۳۷۵	۶۱/۳۱	۶۷/۰۴	۳۸/۶۹	۳۲/۹۶
۱۳۸۵	۶۹/۰۶	۷۱	۳۰/۹۴	۲۹
۱۳۹۰	۷۱/۳۹	۷۲/۵۳	۲۸/۶۱	۲۷/۴۷
۱۳۹۵	۷۴	۷۴	۲۶	۲۶
دوره ۹۵-۱۳۳۵	۸۴/۷۸	۸۲/۰۱	۱۵/۲۲	۱۷/۹۹

جدول ۹- تطبیق جمعیت نقاط شهری و روستایی کشور در سال‌های ۱۳۳۵ و ۱۳۹۵

سال	روستایی	شهری	کشور
۱۳۳۵	۱۱۲۲۴۶۴۹	۷۷۳۰۰۵۵	۱۸۹۵۴۷۰۴
۱۳۹۵	۲۰۷۷۹۴۲۳	۵۹۱۴۶۸۴۷	۷۹۹۲۶۲۷۰
افزایش دوره ۹۵-۱۳۳۵	۹۵۵۴۷۷۴	۵۱۴۱۶۷۹۲	۶۰۹۷۱۵۶۶

جدول ۱۰- جمعیت نقاط شهری و روستایی کشور در سرشماری سال‌های ۱۳۳۵ و ۱۳۹۵

سال	شهری	روستایی	کشور
۱۳۳۵	۶۰۰۷۰۳۵	۱۲۹۴۷۶۶۹	۱۸۹۵۴۷۰۴
۱۳۹۵	۵۹۱۴۶۸۴۷	۲۰۷۷۹۴۲۳	۷۹۹۲۶۲۷۰
افزایش دوره ۹۵-۱۳۳۵	۵۳۱۳۹۸۱۲	۷۸۳۱۷۵۴	۶۰۹۷۱۵۶۶

جدول ۱۱- تطبیق جمعیت نقاط شهری و روستایی کشور سال ۱۳۹۰ بر پایه وضعیت سال ۱۳۳۵

تطبیق ۶۰ ساله	شهری	روستایی	کشور
جمعیت سال ۹۵ بر پایه اعمال تطبیق	۴۸۵۲۹۲۸۹	۳۱۳۹۶۹۸۱	۷۹۹۲۶۲۷۰
ضریب (درصد)	۶۰/۷۲	۳۹/۲۸	۱۰۰/۰۰
متوسط رشد (درصد)	۳/۴۵	۱/۰۳	۲/۴۳

جدول ۱۲- جمعیت و متوسط رشد سالانه پس از انطباق ۹۵-۱۳۳۵

افزایش جمعیت شهری به دلیل تغییر تعریف و تطبیق جغرافیایی در دوره ۶۰ ساله	۱۸۴۴۹۳۱۲
جمعیت شهری در سرشماری ۱۳۹۵	۵۹۱۴۶۸۴۷
جمعیت شهری پس از حذف اثر تطبیق و تغییر تعریف در سال ۱۳۹۵	۴۰۶۹۷۵۳۵
جمعیت روستایی در سرشماری ۱۳۹۵	۲۰۷۷۹۴۲۳
جمعیت روستایی پس از اعمال تطبیق و تغییر تعریف در سال ۱۳۹۵	۳۹۲۲۸۷۳۵

توضیحات

1. New town

مرجع‌ها

- [۱] زنجان، حبیب‌ا... (۱۳۷۱). مجموعه مباحث و روش‌های شهرسازی. جلد ۱، مرکز مطالعات و معماری و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران، دوره ۱۰، شماره ۳۸، صص ۲۰۹-۲۲۸.
- [۲] زنگنه شهرکی، سعید (۱۳۹۲). فرایند تبدیل نقاط روستایی به شهردر مقیاس ملی و پیدایش پدیده خام شهرها. فصلنامه پژوهش‌های روستایی، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۲، صص ۵۳۵-۵۵۷.
- [۳] ضیاءتوانا، محمدحسن؛ امیرانتخابی، شهرام (۱۳۶۸). روند تبدیل روستا به شهر و پیامدهای آن در شهرستان تالش، جغرافیا و توسعه، شماره ۱۰، صص ۱۰۷-۱۲۸.
- [۴] مرکز آمار ایران سرشماری‌های عمومی نفوس و مسکن ۱۳۳۵ تا ۱۳۹۰.
- [۵] نوراللهی، طه و دیگران (۱۳۹۰). تطبیق جمعیت شهرهای کشور در سال‌های ۹۰-۱۳۳۵، مرکز آمار ایران، دفتر جمعیت، نیروی کار و سرشماری.

[۶] نوراللهی، طه (۱۳۷۸). توزیع و طبقه بندی جمعیت شهرها و تطبیق جغرافیایی جمعیت استان های کشور ۷۵-۱۳۳۵ مرکز آمار ایران.

طه نوراللهی

فوق لیسانس جمعیت شناسی

تهران، خیابان فاطمی، خیابان رهی معیری، مرکز آمار ایران.

رایانشانی: makannoor62@gmail.com